

Nr 589

Av herr Sjönell, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 77, angående avsättning av viss del av statens vinst från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för stöd till industriellt forsknings- och utvecklingsarbete, m. m.

(Lika lydande med motion nr 711 i Andra kammaren)

I proposition nr 77 framlägges förslag om avsättning av viss del av statens vinst från Luossavaara-Kiirunavaara AB för stöd till industriellt forsknings- och utvecklingsarbete. Ifrågavarande vinstandel skall enligt förslaget avsättas till två särskilda fonder, den ena benämnd Norrlandsfonden och den andra Malmfonden för forsknings- och utvecklingsarbete. Propositionen följer i väsentliga delar de förslag som framlagts av de särskilda utredningsmän, som haft till uppdrag att utreda frågorna rörande ifrågavarande vinstavsättning. På en viktig punkt göres avvikelser från utredningsmännens förslag, nämligen därutinnan att i propositionen föreslås två fonder i stället för en, av vilka den ena och större, Norrlandsfonden, skall komma till användning för specifikt norrländska ändamål. Enligt propositionen skall Norrlandsfonden ha till uppgift att främja näringslivets framtida utbyggnad med tonvikten lagd på Norrbotten. Härvidlag förutsättes i propositionen, att huvudansträngningarna för denna uppgifts realiserande bör inriktas på forsknings- och utvecklingsarbete inom det norrländska näringslivet. Forsknings- och utvecklingsarbetet i fråga skall syfta till vidareförädling av de norrländska råvarutillgångarna. En annan viktig uppgift för fonden blir emellertid, att den skall kunna användas för främjande av den norrländska företagsamhetens utveckling och differentiering, och i propositionen nämnes särskilt, att denna verksamhet bör syfta till att stimulera uppkomsten och utbyggnaden av norrländska manufakturingsindustrier. I anslutning till sistnämnda målsättning anges följdenligt i propositionen, att norrländska företag inom hemslöjd, hantverk och småindustri skall kunna få lån ur Norrlandsfonden vid sidan av de nuvarande kreditmöjligheterna i form av hantverks- och industrilån samt statlig lånegaranti.

I fråga om uppbyggnaden av två fonder på grundval av vissa vinstmedel från Luossavaara-Kiirunavaara AB synes någon väsentlig invändning icke kunna andragas. Tillskapandet av en särskild norrlandsfond, vilken enligt propositionen får relativt betydande storleksordning, måste hälsas med tillfredsställelse ur såväl den norrländska som hela samhällsekonomiens syn-

vinkel. Beträffande användningen av Norrlandsfondens medel och de målsättningar, som angivits härför, vill jag särskilt understryka nödvändigheten av stöd åt utvecklingsarbete resp. utvecklingsbara projekt även inom den mindre och medelstora industrien. Såsom här nedan kommer att närmare utvecklas, är det ingalunda på det sättet, att den enskilda människans roll, när det gäller utvecklingsarbete inom industrien, har minskat vare sig reellt eller relativt i förhållande till s. k. team-work. Särskilt inom mindre företag finns otaliga idéer till tekniskt nyskapande av både maskiner och metoder skisserade och delvis projekterade, vilka aldrig får någon chans att komma till praktisk prövning av brist på medel.

Sistnämnda synpunkter får stark aktualitet, när det gäller ställningstagandet till den andra fonden, Malmfonden för forsknings- och utvecklingsarbete. Beträffande dessa fondmedels användning i det praktiska livet är uttryckssätten i propositionen både diffusa och lapidariska. I stället hänvisas i huvudsak till utredningsmännens förslag. Så mycket sägs emellertid i propositionen, att denna fonds resurser bör utnyttjas »förutom för utvecklingsprojekt med direkt industriell anknytning till sådant forsknings- och utvecklingsarbete som med hänsyn till sin omfattning eller långsiktsskarakter ligger utanför vad som normalt faller inom forskningsrådets verksamhet». I brist på närmare anvisningar i propositionen får sålunda utredningsmännens förslag närmare studeras. Resultatet av detta studium blir, såvitt jag kan finna, att medlen ur ifrågavarande fond knappast i praktiken, om ens i teorien, kan få komma att disponeras av mindre och medelstora företag för utveckling av idéer och projekt, som skisserats eller påbörjats. Det förefaller som om endast mycket stora och kapitalslukande forskningsuppgifter enligt propositionen skall kunna komma i fråga för dessa medel liksom att även det industriella utvecklingsarbetet anknutet till speciella företag är tänkt att vara av sådan art, att uteslutande storföretag kan få möjligheter att aspirera på medel ur Malmfonden för forsknings- och utvecklingsarbete.

Det är i dag en mycket utbredd föreställning, att den enskilde forskaren eller självständigt arbetande uppfinnarens roll är utspelad och att det tekniska nyskapandet numera praktiskt taget uteslutande sker genom s. k. team-work inom storkoncernernas välutrustade laboratorier eller genom den av samhället påkostade forskningen i större skala. En sådan uppfattning har även utredningsmännen givit uttryck för. Föreställningen i fråga förefaller att vara välgrundad med tanke på den goda tillgång på både kapital och högkvalificerad teknisk personal som storindustrien förfogar över samt med hänsyn till den tekniska utvecklingens trend mot mer och mer komplicerad apparatur och arbetsprocesser. Det visar sig emellertid, att denna så vitt spridda föreställning trots sin skenbara rimlighet är felaktig. Nyligen företagna undersökningar i USA visar att förhållandet snarast är det

omvända; det är fortfarande så, att större delen av det kommersiellt mest värdefulla nyskapandet härrör från fria uppfinnare, medan endast en mindre del kommer fram som resultat av industriens egna, organiserade insatser, trots dessas sannolikt helt förkrossande övervikt i fråga om kapital- och arbetsinsatser. Enligt en nyligen publicerad uppgift i fackpressen räknar man med att »70 procent av alla kommersiellt viktiga uppfinningar, som gjorts i Amerika under de senaste tio åren, haft ensamma genier till upphovsmän». En grupp amerikanska industriföretag i New York State, som tagit fasta på detta sakernas tillstånd och därför börjat mer aktivt vända sig till allmänheten och de fria uppfinnarna för att få fram uppfinningar och produktuppslag, anger i sin reklambroschyr att »Minst nio av tio nya produkter, som finns tillgängliga på marknaden i dag, härrör inte från stora forskningslaboratorier, utan från fristående uppfinnares produktiva hjärnor (fertile minds)».

Sådana produktiva hjärnor återfinns i vårt land i stor utsträckning bland de mindre och medelstora företagen, som enligt vad ovan framhållits inom våra olika industribranscher kan presentera en mängd idéer och uppslag till tekniska nyheter, vilka får stanna på papperet eller i ofullbordat skick av brist på pengar till vidare utvecklingsarbete. Det är över huvud taget beklämmande i huru föga utsträckning vi i vårt land utnyttjar de slumrande naturtillgångar av omätbart värde, som vårt folks påfallande tekniska begåvning representerar. Det är uppenbart och har påpekats i många olika sammanhang, att vi i framtiden måste satsa i en helt annan utsträckning än hittills på etablerandet av vad man enkelt uttryckt skulle kunna kalla »snilleindustrier». Bakgrunden härtill är det enkla faktum, att de s. k. utvecklingsländerna f. n. industrialiseras i snabb takt och förmår etablera en stark konkurrens genom utnyttjande av mera ordinära och tekniskt sett tämligen enkla industriprocesser t. ex. inom textilbranschen. För vår del måste vi inför en sådan utveckling uppenbarligen söka utveckla vårt högre tekniska kunnande och förmåga att arbeta med tekniska processer och material av mera komplicerad och krävande art. Ett exempel på en här ovan nämnd s. k. snilleindustri, där enskilda svenska tekniker resp. tekniskt begåvade personer kan komma att göra banbrytande insatser, är elektronikindustrien. Denna industri håller på att utvecklas till en nyckelindustri, eftersom elektroniken griper in på allt fler områden inom tekniken och industrien. Elektronikindustrien kommer med andra ord att bli en basindustri med omsättningssiffror som snabbt kommer att stiga i höjden. Denna industri kräver ringa investering i fasta anläggningar, och i t. ex. USA startas därför f. n. en rad nya elektronikföretag, som är och blir typiska representanter för vad som kallas mindre och medelstor industri. I vårt land bör samma förutsättningar föreligga för en snabb utveckling av mindre industriföretag med elektronik som specialitet, och eftersom dessa företag

är fullständigt oberoende av den geografiska belägenheten erbjuder ett underlättande av dylika företags tillkomst och verksamhet ett intressant uppslag för bl. a. lösningen av problemet om det norrländska näringslivets differentiering.

Vad här senast har påpekats innebär, att det från samhällets sida skulle vara en investering med enastående utdelningsmöjligheter att i stor utsträckning satsa på en utveckling av det »snillekapital», som ligger outnyttjat på tusentals mindre och medelstora industriföretags arbetsbord i form av ritningar och ofullbordade projekt. Malmfonden för forsknings- och utvecklingsarbete skulle kunna erbjuda den länge väntade möjligheten att tillvarata nyssnämnda outnyttjade kapital genom att mindre och medelstora industriföretag erhåller medel ur denna fond för att till praktisk användning kunna utveckla olika idéer och projekt om nya maskiner, arbetsmetoder etc.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa,

att riksdagen vid behandling av proposition nr 77 ville uttala, att medel ur Malmfonden för forsknings- och utvecklingsarbete bör användas även för sådant utvecklingsarbete, som kan komma till stånd och utföras av mindre och medelstora industriföretag, och på de villkor i övrigt som angivits i proposition för utlåning från fonden i fråga.

Stockholm den 7 april 1961

Bengt Sjönell